

**Una experiència
d'aula: racons a
l'aula de primària**

Mònica Martín Sánchez
*Mestra d'Educació Primària
al CEIP Son Caliu*

Educació i Cultura
(2013), 24
121-131

Una experiència d'aula: Racons a l'aula de primària

A classroom experience: corners of the primary school classroom

Mònica Martín Sánchez

Resum:

L'objectiu d'aquest article és compartir una experiència d'aula respectuosa metodològicament amb el canvi d'etapa d'infantil a primària i que alhora és una eina educativa que, per una banda, potencia la participació democràtica en la vida de l'aula i, per altra, facilita l'atenció a la diversitat a l'aula.

Paraules clau: treball per racons, família, comunicació, participació.

Abstract:

The purpose of this article is to share an experience in the classroom that methodologically acknowledges the transition from infant to primary education. At the same time, it serves as an educational tool to promote democratic participation in classroom life while also encouraging attention to diversity in the classroom.

Keywords: Work in corners, family, communication, participation.

Contextualització

L'escola pública de Son Caliu està ubicada en una zona costanera, que limita amb Palmanova, dins el terme municipal de Calvià. És una àrea principalment turística, i a l'entorn hi ha tot tipus de serveis (centre mèdic, parcs, establiments i centres comercials, hotels, restaurants, biblioteca al centre cultural Es Generador...).

L'edifici del centre és compartit amb l'Escoleta Municipal de l'Ajuntament de Calvià, on s'imparteix la primera etapa d'educació infantil, i una secció del Servei d'Orientació Educativa i Psicopedagògica de la Conselleria d'Educació i Cultura.

L'experiència que es presenta s'inicià el curs 2008-2009 al CEIP Son Caliu i es continua duent a terme actualment al primer cicle d'Educació Primària, concretament al segon curs de primària.

Descripció de l'experiència

Introducció

El recorregut com a mestra s'inicia l'any 2000, amb el perfil de mestra de suport, que durà fins a l'any 2006, quan vaig arribar a Son Caliu amb destinació definitiva com a mestra tutora de primer cicle de primària.

Aquest trajecte em permeté caminar des de l'etapa d'infantil fins al darrer curs de l'ESO i observar des del rol de mestra de suport que entrava dins l'aula la importància de la continuïtat metodològica tant en el pas d'etapa com dins la mateixa etapa, en el pas dels cicles. El perquè s'explica per la necessitat de donar coherència metodològica i evitar buits i distanciament en els processos d'aprenentatge, perquè aquests buits són variables potencials generadores de dificultats en les situacions d'ensenyament-aprenentatge. Quan pensam des d'un model d'escola inclusiva, basada en una escola de tots i per a tots, és indispensable tenir en compte aquesta reflexió a l'hora de gestionar i dinamitzar l'aula.

L'experiència present té els inicis a l'any 2008, se situa en el pas d'infantil a primària i és fruit d'aquesta reflexió entorn del respecte i la importància de la continuïtat metodològica i organitzativa en el pas d'etapa, amb l'objectiu d'apropar-nos-hi i fer-hi una mirada conjunta que respecti el desenvolupament integral de l'infant i el situï com a protagonista en el seu procés d'aprenentatge perquè s'enriqueixi de la diversitat de l'aula.

Per entendre el funcionament dels racons a la nostra aula, aquests s'han d'entendre inclosos en un projecte de convivència que respon a l'objectiu d'organitzar l'aula amb els infants de manera democràtica a l'inici de curs.

Els infants al setembre es troben una aula buida, sense vida, per muntar i organitzar, i així poden omplir-la, donar-hi forma perquè ens ajudi a aprendre i expliqui coses de nosaltres.

L'assemblea d'aula ens permet gestionar-nos a partir d'interrogants inicials: què volem aprendre? Quines normes necessitam per poder convida i aprendre junts? Què necessitam a l'aula per poder aprendre el que volem aprendre? Per aquesta raó l'assemblea és considerada el motor d'aula que ens permet definir-nos com a comunitat que reflexiona, participa, consensua, dialoga i construeix.

El darrer interrogant és el que justifica i fa aparèixer els racons a la nostra aula, i el que fa que cada curs els racons no siguin els mateixos perquè s'adaptin a les necessitats, els interessos i els desigs del grup.

Un component important de la present experiència és la participació de les famílies en el desenvolupament de les sessions de racons. Les famílies tenen la possibilitat de participar-hi amb un objectiu d'enriquiment mutu. Per una banda, a l'aula rebem un suport que facilita la dinamització dels racons i per tant permet donar resposta a necessitats que sorgeixen. I per una altra, les famílies tenen la possibilitat de viure en un context diferent del que solen compartir amb els seus infants, poden observar dificultats quan apareixen models d'interacció davant diferents situacions... Aquesta vivència té la seva cloenda en un espai de reflexió família-mestre on es posen en comú observacions, reflexions, interrogants... Amb l'objectiu comú de crear un espai de construcció que ens apropi a les famílies i alhora construeixi coneixement basat en la pròpia experiència.

Fonamentació teòrica

Els racons ens posen de manifest com l'ambient es converteix en un element educatiu que mediatitza l'aprenentatge promovent i facilitant aprenentatges, i això és així perquè la composició de l'espai transmet un ordre, ofereix informació sobre la vida de l'aula i facilita o no la comunicació de les persones que el comparteixen segons com estigui organitzat, gestionat i dissenyat. I això és així perquè la pedagogia dels racons es relaciona amb l'estructuració personal del temps i de l'espai, i és prou flexible perquè es pugui vivenciar aquesta dimensió personal amb una que impliqui el grup.

Un aspecte molt important també a tenir en compte és el component emocional que té l'espai, i més concretament aquest espai tan especial i màgic on els infants passaran un llarg temps: l'aula.

Cuidar l'espai físic, la distribució dels espais de l'aula a través d'una gestió i organització democràtica amb els infants, permet facilitar aprenentatges constructius i un desenvolupament global que mobilitzin i potenciïn les competències dels infants.

Els racons permeten una pràctica metodològica basada en l'acció lúdica que permet que l'infant sigui el protagonista, i a més a més ho sigui desenvolupant al màxim la seva autonomia.

Un altre aspecte a destacar és la dimensió social que obren els racons dins l'aula, perquè permeten una xarxa d'interaccions que afavoreixen l'aprenentatge natural, espontani, l'observació, l'associació, la comparació, la classificació, el descobriment, l'autoavaluació, sempre partint dels interessos reals dels infants i respectant el seu ritme de treball i aprenentatge.

Una classificació dels diferents tipus de racons que puguin sorgir a l'assemblea de l'aula és la següent:

- a) Racons d'animació a la lectura: relacionats amb la gestió i dinamització de la biblioteca d'aula.
- b) Racó de raonament logicomatemàtic: racons que ens permetran apropar-nos al llenguatge matemàtic com a manera d'entendre el món que ens envolta.
- c) Racó d'observació: racó de caire científic que ens permet observar materials, objectes, éssers que ens envolten, i treure'n reflexions, conclusions, pensaments.
- d) Racó d'experimentació: racó de caire científic que ens permet apropar-nos al mètode científic potenciant l'esperit investigador.
- e) Racó de jocs: relacionats sobretot amb la dimensió socialitzadora, que ens duu a l'acceptació i el respecte de les normes del joc, la comunicació...
- f) Racó de producció escrita: racó que potencia l'acte d'escriure com a font de plaer i de comunicació.

g) Racó d'informació. Racó relacionat amb el projecte de treball desenvolupat a l'aula que té com a objectiu potenciar la motivació per aprendre i apropar la informació a l'infant com a via de respondre a interrogants.

h) Racó de joc simbòlic: el joc simbòlic correspon aproximadament al període que va des dels dos anys fins als set anys. Hem de dir que el joc simbòlic és el joc en què l'infant, amb els seus llenguatges, representa la seva manera d'entendre la vida quotidiana, el món dels adults, les relacions, els valors..., i el seu lloc en aquest context. En el joc simbòlic els infants assumeixen rols diferents, poden invertir papers, experimentar situacions, compensar necessitats, viure el conflicte...

La classificació anterior la podem englobar en dos grans grups, determinats pel grau d'estructuració del racó:

a) Racons oberts: als racons de tipus obert és el mateix infant qui crea i va desenvolupant el joc a partir del material que s'hi troba.

b) Racons tancats: als racons de tipus tancat l'infant es troba les propostes de joc, solen ser racons més relacionats amb tasques concretes d'aprenentatges i més allunyades de situacions del món que l'envolta.

Ambdues classificacions ens ajuden a estructurar, organitzar i gestionar els racons d'una manera equilibrada, perquè d'aquesta manera atenguin les necessitats educatives de l'infant a l'aula.

Objectius

- Oferir mesures organitzatives que suposin una continuïtat metodològica en el pas d'infantil a primària.
- Potenciar mesures organitzatives inclusives que respectin i enriqueixin la diversitat de l'aula.
- Potenciar el desenvolupament integral dels infants a través de metodologies organitzatives que potenciïn la dimensió social de l'aprenentatge.
- Potenciar les habilitats bàsiques de qualsevol aprenentatge (percepció, estructuració espacial, raonament logicomatemàtic, memòria, atenció, vivència del temps, pensament, coneixement intrapersonal, psicomotricitat).
- Potenciar la relació família-escola per generar ponts de comunicació.

Metodologia de treball

Els racons són una metodologia que permet organitzar l'aula en grups d'aprenentatge de diferents àmbits de coneixement i que en si mateixa permet la flexibilització màxima de l'acció educativa: diferents infants poden simultàniament fer diverses dinàmiques, de diferents àmbits d'aprenentatge, amb diferents agrupaments, amb diferents materials i metodologies de treball i amb la característica essencial d'adaptar-se a les seves necessitats educatives.

En l'etapa en què ens trobam, el joc continua sent un dels elements més importants, i per aquest motiu sempre hauria d'estar implícit en el procés d'ensenyament-aprenentatge, per tal com les activitats lúdiques constitueixen una de les millors estratègies per a l'adquisició de coneixements, comportaments i actituds en un àmbit vivencial, cooperatiu, creatiu i crític.

Principis metodològics

— Donar resposta a la diversitat d'interessos, de capacitats i de ritmes d'aprenentatge de cada infant.

- Aprofitar la característica lúdica dels racons per abordar els diferents aprenentatges, atès que la majoria dels materials acostumen a ser engrescadors i motiven l'infant a treballar.
- Flexibilitzar el treball dels infants, a partir de propostes que permetin: aprendre a observar, explorar, manipular, experimentar, descobrir, crear, generar alternatives de solució, donar suport a aprenentatges curriculars...
- Donar als infants la possibilitat de refer el treball tantes vegades com ho necessitin.
- Afavorir l'autonomia dels infants fent que aprenguin a organitzar-se, a planificar-se la feina, a saber què volen fer.
- Donar als infants l'oportunitat d'utilitzar materials diferents dels que es fan servir col·lectivament.
- Facilitar el seguiment individual per part del mestre/a dels progressos i dificultats dels infants.

Funcionament

Qualsevol experiència que es dugui a terme a l'aula, a partir dels interessos dels infants, ha de comptar amb la premissa de tenir la seva participació. Una participació democràtica en què el mestre/a també té el seu paper. Per què? Perquè quan una persona se sent part d'allò que s'està construint, pel fet que la seva veu queda reflectida al projecte comú, aquella experiència que es desenvolupa li és significativa, i quan, a més a més, tota aquesta dinàmica parteix del grup com a eix vertebrador del projecte, es genera sentiment de grup, de respecte i d'escolta mútua, factors primordials en els processos d'ensenyament-aprenentatge i que són indicadors de l'èxit o el fracàs escolar:

- Motivació
- Cohesió de grup
- Autoestima i autoconcepte
- Eines democràtiques
- Aprenentatge constructiu
- Aprenentatge significatiu
- Estratègies comunicatives
- Resolució de conflictes
- Capacitat empàtica
- ...

Aquest és el punt de partida del projecte de racons de la present experiència. Per aquesta raó la creació i organització dels racons a l'aula parteix del grup, arran dels acords a què s'hagi arribat a les assemblees de classe durant l'inici de curs, per tant, comptarà amb els seus interessos i les seves necessitats. Per això és un projecte obert i flexible que té com a punt de partida el grup; així doncs, és un tipus de projecte que s'anirà concretant amb cada nou grup que s'aculli.

Per les seves característiques, la present experiència des de l'inici, durant i al final de la posada en marxa, té una relació directa amb diferents projectes que es desenvolupen a l'aula. Per una banda, el projecte tutorial d'aula, ja que la posada en marxa dels racons genera un espai, el de conversa, a través de l'assemblea de classe, on es desenvolupen els objectius relacionats amb el projecte, que són ensenyar a conviure, ensenyar a ser persona, ensenyar a pensar, ensenyar a decidir-se.

Per una altra banda, es relaciona amb el projecte lluna, projecte que desenvolupa tot el tema de la participació i comunicació amb les famílies, ja que possibilita la creació d'un espai de convivència i de diàleg amb les famílies a l'aula de manera periòdica.

I finalment es relaciona amb el projecte de dinamització lectora, perquè des dels racons que s'hi relacionen s'intenta donar un impuls a la lectura com a font d'aprenentatge, d'enriquiment i diversió de l'ésser humà. En aquest sentit, el racó de biblioteca serà l'eix vertebrador de les accions dutes a terme per fomentar l'hàbit lector entre els infants.

RACÓ DEL MÓN (tipus de racó obert - informació)			
OBJECTIUS	DESCRIPCIÓ ACTIVITAT	NOMBRE D'ALUMNES	UBICACIÓ
- Potenciar la motivació per aprendre. - Apropar la informació al nin. - Donar espai per a la recerca d'interrogants.	En aquest racó els infants es trobaran amb informació i material que ens ajudi a conèixer l'entorn on vivim	5	Espai establert per el aula
AVALUACIÓ	L'avaluació es farà a través de l'observació del mestre/a sobre l'activitat realitzada (concretada en un registre). Es durà a terme una assemblea posterior a la sessió per avaluar com ha anat la sessió, quines dificultats hem tingut, com les hem resoltes. Es farà una reflexió a partir d'una graella on els alumnes hauran reflectir què han fet (AUTOEVALUACIÓ). Cada activitat proposada al racó inclourà una avaluació que es durà a terme a través de les observacions del mestre/a o adult i les intervencions de guiatge en el desenvolupament de la tasca.		
MATERIAL	<ul style="list-style-type: none"> • Espai de l'aula. • Llibres d'informació. • Bolla del món. • Graella del racó. 		

Els racons funcionen a través de normes compartides i respectades per la comunitat d'aprenentatge, que prèviament a la posada en marxa de la dinàmica de racons s'han posat en comú. Aquestes són:

- Als racons només hi pot haver la quantitat de nins i nines que hi ha establerta.
- Una vegada triat el racó, no podem canviar.
- Hem d'intentar persistir en el joc triat del racó, perquè si canviem constantment, quasi no jugarem.

— Per poder aprendre hem d'anar passant per tots els racons, i és lògic que n'hi hagi uns que ens agradin més que els altres, però hem de jugar en tots.

— Al racó és divertit compartir amb els altres nins i nines que estan amb nosaltres, i ells ens poden ajudar si necessitem ajuda o hi ha qualque cosa que no coneixem.

— Als racons aprenem d'una manera diferent.

— Cuidam el material i l'espai dels racons.

— Al racó de biblioteca podem consultar, cercar informació, observar, mirar, llegir, dur-nos en préstec els llibres...

— Quan acaba el temps de jugar a racons, han de quedar ordenats.

Quan arriba el moment de jugar als racons cada infant tria, amb un ordre establert i acordat amb el grup, el racó on vol anar a jugar. Es fan els registres en una graella, d'aquesta manera podem revisar que es respecten les normes establertes de funcionament dels racons.

Al projecte de racons la dinàmica queda programada a la graella: s'hi concreta el nom del racó, de quin tipus de racó es tracta, els objectius, breu descripció de l'activitat que s'hi desenvolupa, nombre d'alumnes que hi poden jugar, on està ubicat, avaluació i material. Ho observam al següent exemple d'un dels racons triats pels infants el curs 2011-12:

El rol del mestre/a

El mestre/a té un paper actiu al llarg de la dinàmica, tant amb els infants com amb les famílies.

En relació amb els infants, el seu rol canvia segons el moment de la sessió. Concretam tres moments:

ABANS DE LA SESSIÓ:

— Gestionar la tria de racons.

— Encoratjar els infants que no se senten motivats per un determinat tipus de racó.

— Solucionar conflictes sorgits de no voler compartir el racó amb un determinat infant.

— Encoratjar els infants que tenen dificultats per decidir el racó.

— Facilitar que coincideixin infants que es poden complementar.

— Utilitzar una forma de tria en cas que la tria d'un racó generi conflicte.

— Comprovar la llista de control d'assistència.

DURANT LA SESSIÓ:

— Observar activament per orientar i assessorar els processos i els progressos en la construcció de l'aprenentatge i avaluar-los.

— Dinamitzar la participació per ajudar a sortir de les dificultats, els conflictes i/o necessitats que sorgeixin.

— Animar i motivar en els avanços.

— Ser flexible quant a l'ordre a l'aula, sense que suposi una desestructuració.

— Confiar que els infants seran capaços de dur a terme les activitats que lliurement han escollit.

QUAN ACABA LA SESSIÓ:

— Dinamitzar els diferents grups perquè recullin el material dels racons.

— Donar espai a l'autoavaluació del grup en relació amb la sessió duta a terme.

En relació amb les famílies, el rol també canvia segons el moment de la sessió, i observarem com molts dels rols posats en marxa amb els infants es tornen a repetir.

ABANS DE LA SESSIÓ:

- Informar les famílies sobre el treball per racons que es duu a terme a l'aula.
- Informar de la tria dels racons.
- Facilitar l'organització dels suports de les famílies als diferents racons.

DURANT LA SESSIÓ:

- Observar activament per orientar i assessorar segons les necessitats que van sorgint.
- Dinamitzar la participació per crear un ambient acollidor.
- Potenciar la comunicació entre les famílies i els infants.
- Potenciar la comunicació entre les famílies i el mestre/a.
- Ser conscient que un mateix és un model en la interacció amb els infants.

QUAN ACABA LA SESSIÓ:

- Crear l'espai de comunicació.
- Dinamitzar les sessions recollint reflexions, fent sentir la veu de tots, posant en comú, construint entre tots.
- Posar en comú les conclusions extretes del grup de famílies que participa als racons amb la resta de famílies de l'aula.

Potenciar la comunicació família-escola

La relació família-escola és un binomi necessari, perquè ambdues parts participen d'una acció compartida que és l'educació dels infants.

La família és el primer agent educatiu i socialitzador, i per tant, les pràctiques parentals són la primera influència que rep l'infant. Amb el temps, a la vida de l'infant apareix l'escola, com un altre agent educatiu i socialitzador. És en aquest moment que apareix el plantejament de la coresponsabilitat entre ambdues parts, responsabilitat que queda definida des del moment que ambdós contextos entronquen com a principals agents socialitzadors.

Parlar de coresponsabilitat ens condueix a parlar de comunicació, col·laboració i participació de les famílies als centres educatius, per així promoure una relació positiva entre ambdós contextos, aconseguir «una aliança» positiva en favor de l'educació dels infants i poder connectar les famílies amb l'escola, i les escoles amb les famílies, entesa la relació com una relació d'influència bidireccional, en què quan ambdues parts connecten i es troben aconsegueixen un clima de confiança i comunicació mútua que queda reflectit en el desenvolupament integral de l'infant, perquè aquest rep una acció cohesionada i equilibrada que potencia la seguretat i promou la construcció del seu desenvolupament.

Així doncs, es fa necessari que els centres educatius facin una reflexió per potenciar les experiències que promoguin la relació positiva família-escola, a fi de procurar una educació integral i de qualitat als nostres infants.

Reflexions sobre l'experiència

El primer curs de l'etapa de primària el mestre/a rep un grup que porta amb si mateix una història de vida, i la manera en què acull i respecti aquesta «maleta de vida» guiarà el rumb del grup, fomentarà o no la cohesió grupal, tan important en els processos d'aprenentatge entesos des de la comunitat d'aprenentatge que construeix coneixement per entendre el món que l'envolta.

L'inici de curs suposa un moment únic per posar-se en marxa com a comunitat d'aprenentatge que conviu i com a tal necessita dialogar, consensuar i finalment concretar

quins seran els eixos de funcionament de l'aula des d'una perspectiva de comunitat. Donar l'oportunitat que els infants siguin els protagonistes de la presa de decisions sobre qüestions que afecten directament el seu aprenentatge, com ara concretar què volem aprendre, què necessitam a l'aula i com l'organitzarem per aconseguir-ho, ens situa en una filosofia d'aprenentatge constructiva i significativa que donarà sentit a allò que es gestí a l'aula.

Aquest és el punt de partida que tingué aquesta experiència, ara fa quatre anys, fruit de la reflexió sobre la necessitat d'apropament en el pas d'etapa d'infantil a primària des d'una filosofia que entén la diversitat del grup com a font d'enriquiment de l'aprenentatge.

Curs darrere curs, l'experiència s'ha anat construint, a conseqüència d'un rol de mestre/a investigador que es planteja una reflexió contínua per a la millora dels processos d'ensenyament-aprenentatge. Així doncs, la tasca s'ha basat a reflexionar sobre la gestió de l'aula, la creació dels racons a partir dels acords i les necessitats del grup i, alhora, reflexionar per millorar l'estructura, la gestió i l'organització dels mateixos racons de cara a potenciar metodologies obertes i flexibles que s'adaptin a les necessitats individuals dels infants.

I quan, a més a més, aquestes experiències s'enriqueixen mútuament amb la participació de les famílies i faciliten l'apropament i la confiança de les famílies envers l'escola i de l'escola envers les famílies, trobam punts de trobada, camins que conflueixen que es tradueixen en una educació més cohesionada i coherent que respon a les necessitats educatives de tots i cada un dels infants de l'aula: l'objectiu últim del que hauria de ser una educació de qualitat per a tots els infants, que respecta la individualitat del nin/a que creix en una comunitat.

«No es pot ensenyar com es poden fer coses interessants.

»Per això el vertader professor és el que ensenya a l'alumne a ésser ell mateix.»

Jaume Brossa

Referències bibliogràfiques

ARNAIZ, V. (2005): *Jugant, jugant... L'ofici de créixer*. Barcelona. Graó.

CARDEMIL, C. (1994): *Familia y escuela: Una alianza necesaria y posible*. Seminario *La Familia y la Escuela: una alianza posible para mejorar los aprendizajes*. MINEDUC, Santiago, P-900, PIIE.

COMELLES, T. (2006): *Aprende juntos a l'aula. Una proposta inclusiva*. Barcelona. Graó.

ESCAMILLA, A. (2009): *Las competencias en la programación de l'aula. Infantil y primaria (3-12)*. Barcelona. Graó.

L'autora

Mònica Martín Sánchez, diplomada en Mestre d'Educació Primària per la UIB, llicenciada en Psicopedagogia per la UIB, especialista universitària en Audició i Llenguatge, experta universitària en Tècniques de Conflictes Juvenils, habilitada per la Conselleria d'Educació com a mestra de pedagogia terapèutica i d'atenció a la diversitat amb experiència laboral en educació, en exercici com a mestra des de l'any 2001. Actualment fa feina com a mestra de primària a primer cicle al CP Son Caliu, Palmanova.